

УДК 342.77:34.04(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v108.2025.14>**В. І. Приходько**

ORCID: 0009-0008-7939-4378

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Вступ. У контексті становлення правової держави та поступової інтеграції України до європейського правового простору зростає значення ефективного нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування у сфері судово-експертної діяльності, особливо щодо проведення експертиз, пов'язаних із об'єктами права інтелектуальної власності. Динамічний розвиток інноваційних технологій, зростання кількості правовідносин у сфері авторського права, промислової власності та суміжних прав обумовлюють потребу у фаховому, об'єктивному та науково обґрунтованому проведенні судових експертиз як інструменту забезпечення правосуддя.

Водночас існуюча система нормативно-правового регулювання діяльності судових експертів у сфері інтелектуальної власності характеризується фрагментарністю, відсутністю чіткої координації між суб'єктами публічної адміністрації та недосконалістю процедурних механізмів контролю і стандартизації експертних досліджень. Такі недоліки ускладнюють ефективну реалізацію державної політики у цій сфері, створюють ризики для забезпечення прав і законних інтересів учасників судового процесу, а також перешкоджають формуванню єдиної судово-експертної практики.

З огляду на зазначене, постає потреба у науковому дослідженні питань нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування процесу проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності, виявленні прогалин у законодавстві, визначенні напрямів його вдосконалення та гармонізації з європейськими стандартами. Саме це й зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У процесі опрацювання наукових джерел варто відзначити, що окремі аспекти публічного адміністрування, судово-експертної діяльності та правового регулювання у сфері інтелектуальної власності були предметом досліджень таких вітчизняних учених-правників, як: Ю. Битяк, В. Галушко, В. Данілов, П. Діхтієвський, О. Дорошенко, О. Єшук, О. Ключев, Н. Ковальова, Т. Коломось, С. Короед, О. Костенко, П. Крайнев, В. Курило, О. Кузьменко, П. Лютиков, Р. Мельник, О. Орлюк, Е. Сімакова-Єфремян, С. Сливка, С. Стеценко, Л. Тимошик, В. Федоренко, О. Ястремська та інші. Зазначені науковці зробили вагомий внесок у розвиток теорії публічного адміністрування, адміністративного права, судово-експертної діяльності та правового захисту інтелектуальної власності в Україні. Водночас питання нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування проведення судових експертиз

у сфері інтелектуальної власності залишалося поза межами комплексного аналізу в їхніх працях і потребує подальшого наукового осмислення та систематизації.

Метою статті є комплексний аналіз нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні, виявлення його особливостей, проблемних аспектів і прогалин, а також визначення напрямів удосконалення законодавчого регулювання та практичних механізмів адміністративно-правового впливу у зазначеній сфері з урахування європейських стандартів належного врядування.

Виклад основного матеріалу. У сучасному українському правовому полі нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування судово-експертної діяльності, зокрема проведення експертиз, що стосуються об'єктів інтелектуальної власності, є надзвичайно важливим із точки зору гарантування правосуддя та захисту прав інтелектуальних суб'єктів. Закон України «Про судову експертизу» визначає базові засади діяльності судових експертів, їхню незалежність, порядок атестації, організаційні, кадрові й фінансові механізми діяльності [1].

Таким чином, вище зазначений закон є основою у нормативно-правовому забезпеченні публічного адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні. Водночас саме механізми публічного адміністрування цього процесу – тобто управлінські, контрольні, організаційні функції з боку держави – часто недостатньо досліджені, особливо в контексті експертиз у сфері інтелектуальної власності, тому це зумовлює доцільність розгляду даної проблематики.

Для прикладу В. Хомутенко В. та А. Хомутенко вважають, що незважаючи на наявні публікації науковців та практиків, нормативно-правове забезпечення експертної діяльності в Україні є досить розгалуженим та неузгодженим. Наприклад, процеси функціонування інституту судової експертизи регламентує сім основних нормативно-правових актів, а функціонування інституту судової експертизи – взагалі вісімнадцять [2, с.68].

О. Кофанова вважає, що судові експертизи на сьогоднішній день відіграють неабияку роль у судочинстві. Потреба у їхньому призначенні постає кожного разу, коли під час провадження для вирішення чи роз'яснення певних питань, з'ясування обставин, що мають значення у справі, виникає необхідність застосування спеціальних знань. Сучасне життя вимагає майже від кожного хоча б побіжно її обізнаності з найрізноманітнішими галузями науки, техніки, мистецтва та ремесел. Зрозуміло, що коли йдеться про судову експертизу, маються на увазі знання експерта, що повинен бути кваліфікованим спеціалістом у своїй царині. Тому така експертиза цілком обґрунтовано вважається, основною формою використання науково-технічних досягнень у судочинстві, сприяє об'єктивності, повноті та всебічності пізнання обставин злочину, а призначається вона тільки після порушення кримінальної справи. [3, с.39]

На слушну думку Л. Головченка застосування Закону України «Про судову експертизу», як основоположного правового регулятора відносин у сфері судово-експертної діяльності, підтвердила його необхідність і важливість. За час, що минув переважна більшість положень цього закону не втрачає актуальності та виявила

чимало проблем, вирішення яких вимагає системного вдосконалення та уточнення нормативно-правової бази, що регулює судово-експертну діяльність, перш за все, шляхом внесення досить істотних змін і доповнень у вказаному законі [4, с. 35].

Узагальнюючи позиції дослідників, можна дійти висновку, що судова експертиза є невід'ємним інструментом ефективного правосуддя, оскільки забезпечує застосування спеціальних знань у процесі встановлення юридично значимих обставин. Експертні дослідження дозволяють забезпечити повноту, всебічність і об'єктивність збирання доказів, а їх призначення стає необхідним щоразу, коли вирішення справи потребує спеціальної компетентності поза межами загальної підготовки учасників процесу. Водночас, нормативно-правова база, що регулює судово-експертну діяльність, хоча й довела свою актуальність, потребує подальшого системного вдосконалення, оскільки сучасні умови функціонування судочинства виявляють низку прогалин та потребують уточнення положень базового Закону України «Про судову експертизу». Сукупно це свідчить про необхідність модернізації правового регулювання експертної діяльності як умови забезпечення ефективності та якості правосуддя.

З точки зору теоретико-правового аналізу, публічне адміністрування проведення судових експертиз транслює адміністративно-правові функції держави, які полягають у створенні нормативної та інституційної бази, що забезпечує належність, прозорість, підзвітність експертної діяльності. Це охоплює призначення експертів, їх атестацію, підтримку методичної бази, ведення державного реєстру атестованих судових експертів, державне фінансування, контроль якості висновків експертів та дисциплінарну відповідальність. Закон «Про судову експертизу» регламентує ці елементи: наприклад, організаційне забезпечення через експертно-кваліфікаційні комісії для присвоєння кваліфікації, тимчасового зупинення чи припинення права на проведення експертиз. Державний Реєстр атестованих експертів веде Міністерство юстиції, що також підсилює роль адміністративного управління в контрольному аспекті. Основні принципи правового регулювання, закріплені в законі, а саме: законності, незалежності, об'єктивності та повноти дослідження, зокрема вони є фундаментальними для побудови ефективної системи експертної діяльності [1; 5].

В Законі «Про судову експертизу» закріплені основні принципи – законності, незалежності, об'єктивності та повноти дослідження – вони є фундаментальними для побудови ефективної системи експертної діяльності. Принцип законності гарантує, що діяльність експертів здійснюється в межах правового поля, підконтрольна державі, експерти призначаються за встановленою процедурою, їхні права та обов'язки чітко врегульовані. Принцип незалежності забезпечує, зокрема, гарантії від втручання в експертну діяльність, а також належні умови праці та соціальне забезпечення експертів. Об'єктивність і повнота дослідження мають значення особливо в експертизах інтелектуальної власності, де питання часто пов'язані зі складними науково-технічними або творчими аспектами, і неповне або суб'єктивне дослідження може призвести до спотворення висновку. Адміністративна відповідальність щодо якості виконання експертиз є не менш важливою. Закон передбачає дисциплінарні заходи та відповідальність експертів,

що порушують правила, наприклад, шляхом невиконання експертних завдань, порушення зберігання об'єктів дослідження тощо. Також закон встановлює особливості фінансування: державні спеціалізовані установи отримують кошти із Державного бюджету для виконання експертиз, а також для науково-дослідних робіт у сфері судової експертизи. Це дає державі інструмент контролю як через бюджетні «витрати», так і через організацію самого процесу експертиз [1].

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що принципи, закріплені в Законі «Про судову експертизу», формують цілісну та збалансовану систему гарантій належного проведення експертних досліджень. Законність, незалежність, об'єктивність і повнота забезпечують високий професійний стандарт роботи експертів, а механізми дисциплінарної відповідальності та державного фінансування сприяють якості, прозорості й підзвітності експертної діяльності. У сфері інтелектуальної власності ці принципи набувають особливої ваги, оскільки забезпечують достовірність і наукову обґрунтованість експертних висновків, від яких часто залежить ефективний захист прав учасників спору.

Аналіз законодавчих норм, а саме статті 1 Закону України «Про судову експертизу» та статті 57 Закону України «Про адміністративну процедуру» дозволяє сформулювати ключові аспекти: 1) законодавство регулює порядок призначення та проведення судових і адміністративних експертиз, визначає їх правові підстави та процедури; 2) експертизи можуть ініціювати як суди, так і адміністративні органи, що забезпечує гнучкість у їх використанні для вирішення складних правових питань; 3) судова експертиза охоплює широкий спектр об'єктів інтелектуальної власності, серед яких: - об'єкти промислової власності; - винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, комерційні найменування, торговельні марки тощо; - об'єкти авторського права та суміжних прав: літературні, художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, фонограми, відеограми тощо; 4) економічні аспекти: оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності та визначення збитків унаслідок порушення прав; 5) завдання експертизи - основним завданням є дослідження властивостей об'єктів інтелектуальної власності для визначення їхніх характеристик, правового статусу та економічної цінності. Це сприяє об'єктивності судових рішень та ефективному захисту прав інтелектуальної власності; 6) роль публічного адміністрування: - забезпечення доступності та якості експертних послуг; - розвиток інфраструктури, що включає створення спеціалізованих експертних установ; - підготовка та атестація кваліфікованих експертів; Контроль за відповідністю висновків експертиз законодавчим та етичним стандартам [1; 6].

Таким чином, проаналізувавши вищезазначені законодавчі акти, слід зробити висновок про комплексний характер нормативного регулювання призначення та проведення експертиз, у тому числі щодо об'єктів інтелектуальної власності. Законодавство визначає як процесуальні підстави, так і організаційні механізми здійснення експертних досліджень, що можуть ініціюватися як судами, так і органами публічної адміністрації. Предмет судових експертиз у сфері інтелектуальної власності охоплює широкий спектр об'єктів промислової власності, авторського права, суміжних прав та економічних параметрів їх оцінки. Основним

завданням експерта є встановлення властивостей, правового статусу та економічної цінності об'єкта, що забезпечує обґрунтованість управлінських та судових рішень. Роль публічного адміністрування у цій сфері полягає у створенні належних організаційних, кадрових та контрольних умов для функціонування експертної інфраструктури, що є ключовою передумовою ефективного захисту прав інтелектуальної власності.

Крім того, ще одним нормативно-правовим актом, який слід проаналізувати – це Наказ Міністерства юстиції про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. У підпункті 1.2.5 пункту 1.2 розділу I зазначено конкретні види експертизи у сфері інтелектуальної власності: літературних та художніх творів; фонограм, відеограм, програм (передач) організації мовлення; винаходів і корисних моделей; промислових зразків; сортів рослин і порід тварин; комерційних (фірмових) найменувань, торговельних марок (знаків для товарів і послуг), географічних зазначень; топографій інтегральних мікросхем; комерційної таємниці (ноу-хау) і раціоналізаторських пропозицій; економічна у сфері інтелектуальної власності. Крім того, розділ 5 присвячено експертизі об'єктів інтелектуальної власності: - основним завданням експертизи об'єктів інтелектуальної власності є визначення властивостей цих об'єктів, до яких належать об'єкти промислової власності, об'єкти авторського права і суміжних прав; - при дослідженні об'єктів промислової власності вирішуються питання щодо властивостей цих об'єктів, а саме: знаків для товарів і послуг (торговельних марок); комерційних найменувань; географічних зазначень; промислових зразків; винаходів і корисних моделей; комерційної таємниці і ноу-хау; раціоналізаторських пропозицій; топографії інтегральних мікросхем; сортів рослин; порід тварин тощо [7].

При дослідженні об'єктів авторського права та суміжних прав вирішуються питання щодо властивостей таких об'єктів: - літературних та художніх творів (романи, поеми, статті та інші письмові твори; лекції, промови, проповіді та інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адаптації, аранжування та інші переробки літературних або художніх творів; збірники творів, якщо вони за добром або упорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності); - комп'ютерних програм, компіляцій даних (баз даних), якщо вони за добром або впорядкуванням їх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; - виконань, фонограм, відеограм, програм (передач) організації мовлення тощо; - окрему групу становлять економічні дослідження об'єктів інтелектуальної власності, зокрема визначення вартості перелічених вище об'єктів інтелектуальної власності та розрахунок збитків, завданих у результаті порушення прав на них [7].

Таким чином, Зміст розділів Інструкції, зокрема підпункту 1.2.5 пункту 1.2 розділу I та розділу 5, демонструє широту та різноманітність видів експертних досліджень об'єктів інтелектуальної власності, які мають специфічні предметні особливості та потребують спеціальних знань у галузях промислової власності, авторського права, суміжних прав, а також у суміжних економічних сферах (оцінка вартості об'єктів інтелектуальної власності, визначення розміру збитків тощо). Чітка класифікація об'єктів дослідження, окреслення завдань експерта та визначення методичних підходів створюють нормативні гарантії належного, об'єктивного й науково обґрунтованого проведення експертиз. Разом з тим результати дослідження свідчать про необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правової бази, зокрема в аспектах уніфікації методичних підходів, узгодженості галузевих актів у сфері інтелектуальної власності з нормами Інструкції та розширення переліку спеціальних методик, що враховують сучасні технологічні тенденції. Актуальним залишається питання оновлення науково-методичних рекомендацій, оскільки правовідносини у сфері інтелектуальної власності постійно ускладнюються під впливом цифровізації, розвитку інформаційних технологій, появи нових об'єктів правової охорони та форм недобросовісного використання прав.

Слід врахувати, що нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні, регулюють й інші нормативно-правові акти, зокрема – у частині організації, атестації експертів, ведення реєстрів та методичного забезпечення. Безумовно Закон України «Про судову експертизу» (№ 4038-ХІІ від 25.02.1994) – основний спеціальний закон, що визначає правові, організаційні та фінансові основи судово-експертної діяльності, порядок атестації експертів, повноваження експертних установ, державний реєстр атестованих експертів тощо. Закон встановлює основні принципи експертної діяльності експертів [1].

Цивільний процесуальний кодекс України (ЦПК) – норми, що регламентують порядок призначення та проведення судової експертизи у цивільних справах, статус експерта, порядок залучення експертів учасниками процесу, процедуру ознайомлення сторін з висновками експерта та можливість клопотань щодо повторної експертизи. (Зокрема статті, що визначають порядок призначення експертизи й права/обов'язки експертів) [8].

Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) – норми щодо призначення експертиз у кримінальному провадженні, підстави та порядок їх проведення, порядок залучення експертних установ/експертів, строки виконання експертиз тощо (відповідні статті про експертизи та їхню організацію) [9].

Цивільний кодекс України (положення щодо права інтелектуальної власності) – цивільно-правове визначення об'єктів інтелектуальної власності, правовий режим об'єктів ІВ і прав осіб (важливо для предметного змісту ІВ-експертиз та формування завдань експертам). ЦК встановлює підстави виникнення, переходу та захисту прав інтелектуальної власності [10].

Наказ Міністерства юстиції України про порядок ведення Державного реєстру атестованих судових експертів (Порядок/Наказ від 29.03.2012 та пов'язані документи) – встановлює процедуру реєстрації атестованих експертів, порядок

внесення й оновлення записів у реєстрі та доступ до інформації про експертів. Реєстр – ключовий інструмент публічного адміністрування доступу до даних про кваліфікацію експертів [11].

Інструкція (Наказ Міністерства юстиції) «Про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» та науково-методичні рекомендації – містять методичні вказівки щодо організації призначення і проведення експертиз, оформлення експертних висновків та практичні рекомендації для єдиного підходу в експертній практиці [12].

Крім того є й інші нормативно-правові акти, які регулюють питання забезпечення публічного адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні: накази/положення Експертної служби МВС та інших центральних органів щодо реєстрацій баз даних атестованих експертів, організації роботи державних експертних установ (наприклад, Положення про базу даних реєстру атестованих судових експертів Експертної служби МВС) – регламентують технічні та інформаційні аспекти ведення реєстрів і внутрішнє адміністрування у відповідних держустановах; накази Міністерства юстиції / відомчі акти, що затверджують переліки рекомендованої науково-технічної та довідкової літератури, методичних матеріалів, прикладних методик (які використовуються при проведенні судових експертиз) – забезпечують методичну підтримку та стандартизацію джерел для експертних досліджень; Нормативні акти з питань фінансування і бюджетного забезпечення державних експертних установ (положення Бюджетного кодексу та відповідні розпорядження, що визначають механізми фінансового забезпечення державних спеціалізованих установ, які проводять експертизи) – важливі з позиції адміністративного (бюджетного) адміністрування діяльності експертних органів. (Конкретні розпорядчі документи залежать від року/черги фінансування та можуть змінюватися – у тексті статті доцільно посилатися на чинні бюджетні норми та відповідні розпорядження).

Однак, при всій широті норм законодавчого регулювання, у практиці адміністрування судових експертиз у сфері інтелектуальної власності існують значні виклики. По-перше, закон «Про судову експертизу» не містить спеціалізованих норм, які б прямо адресували особливості експертиз у сфері інтелектуальної власності. Наприклад, методики досліджень патентів, авторських прав, промислових зразків, торгових марок тощо. Через це адміністративні органи або експертні установи можуть стикатися з нестачею методичної конкретики або з неналежним узгодженням підходів. Відсутність універсальних і стандартизованих методик для ІВ-експертиз генерує ризики відносно якості висновків, особливо коли експерти залучені з різних дисциплін (техніки, права, мистецтва). Функціонування експертно-кваліфікаційних комісій (Е-КК), призначення та контроль експертів не завжди є прозорими. У частині адміністрування державні органи часто не достатньо публічно інформують про критерії відбору, процес атестації, перевірку дисциплінарної відповідальності. Це може підривати довіру до експертної системи та ставити під питання незалежність експертів. Публічна адміністрація, як суб'єкт публічного адміністрування, повинна більш активно забезпечувати звітність, прозорість та відкритість процедур. Державне фінансування, хоч і передбачене,

не завжди відповідає реальним потребам експертних установ, особливо в контексті складних та ресурсомістких ІВ-експертиз. Адміністративний аспект – бюджетне планування, розподіл коштів, контроль ефективності витрат – часто залишається недооціненим. Без належного фінансового адміністрування можуть виникати затримки, недостатня кваліфікація експертів (через відсутність стимулів до підвищення кваліфікації), або навіть проблеми з оновленням матеріально-технічної бази.

Крім того, адміністрування в організаційній площині повинно враховувати питання державного реєстру експертів. Державний Реєстр атестованих судових експертів, який веде Міністерство юстиції, є ключовим інструментом адміністрування: він дозволяє контролювати, хто має право проводити експертизи, здійснювати перевірку статусу експертів, фіксувати тимчасове зупинення або припинення їх права. Водночас практика показує, що доступ до таких даних для громадськості, адвокатів чи юристів іноді обмежений, і це може перешкоджати ефективному правозастосуванню. Публічне адміністрування вимагає побудови механізмів, які б забезпечили відкритий доступ до інформації з реєстру, а також можливість контролю з боку зацікавлених сторін. Ще одним важливим аспектом є методичне адміністрування – організаційно-методична база, яку створює держава через науково-методичні збірники, навчальні програми, атестацію методик. Чинне законодавство України передбачає державну атестацію методик судових експертиз (крім медичних і психіатричних) та їх державну реєстрацію. Але відсутність спеціалізованих методичних документів саме для експертиз у сфері інтелектуальної власності, зокрема у сфері винаходів, патентів, авторського права, може призвести до того, що експерти використовуватимуть загальні методики, недостатньо адаптовані до специфіки інтелектуальних об'єктів.

Таким чином, відповідно до вище проаналізованої інформації, можемо виокремити окремі висновки, щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування: 1) необхідно внести до законодавства спеціалізовані норми, які б регламентували процедури проведення судових експертиз об'єктів інтелектуальної власності: визначення методик, кваліфікаційних вимог до експертів, погодження стандартів якості, типів висновків, форм звітності тощо. Це може бути зроблено через законодавчі поправки до «Закону про судову експертизу» або через нормативні акти Міністерства юстиції, які встановлять методичні стандарти саме для ІВ-експертиз; 2) слід підсилити прозорість і підзвітність експертно-кваліфікаційних комісій шляхом запровадження публічного звітування, відкритих конкурсів для претендентів у комісії, критеріїв відбору членів Е-КК, а також механізмів участі зацікавлених сторін (наприклад, представників наукових установ, університетів, правничої спільноти) у формуванні складу комісії; 3) надати більшу увагу бюджетному адмініструванню експертних установ: забезпечити достатнє фінансування для підвищення кваліфікації експертів, оновлення лабораторного обладнання, розробки методик, видання науково-методичних матеріалів. Адміністративні органи мають запровадити механізми регулярного моніторингу ефективності витрат – наприклад, через внутрішні аудити чи зовнішні оцінки; 4) розробити та імплементувати систему відкритого реєстру експертів: зручний інтерфейс для перевірки статусу експертів, їх кваліфікації, дисциплінарної історії, а також

механізми, які дозволяють учасникам судового процесу отримувати інформацію про експертів і, за потреби, заявляти зауваження або протестувати призначення конкретного експерта. Публічне адміністрування має забезпечити, щоб цей реєстр не був просто «технічним» списком, а дійсно інструментом контролю та прозорості; 5) слід сприяти створенню науково-методичного центру (або розширенню існуючих установ), який би займався розробкою, атестацією та переглядом методик експертиз у сфері інтелектуальної власності, а також організовував систематичне підвищення кваліфікації експертів. Такий центр може діяти під егідою Міністерства юстиції або у співпраці з академічними інституціями й університетами.

Слід зауважити, що нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні на сьогодні має надійну законодавчу основу, але одночасно існують суттєві прогалини в спеціалізації, методології, прозорості та адмініструванні, загалом усунення цих недоліків вимагає системного підходу державних органів і наукової спільноти, впровадження стандартів, розвитку контролю та фінансового стимулювання, відповідно реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню якості експертиз, зміцненню довіри до судової експертної системи та ефективнішому захисту прав інтелектуальної власності.

Висновки. Отже, нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні – це системно сформована сукупність законів, підзаконних актів та відомчих нормативних документів, що визначають організаційні, процедурні та компетенційні засади діяльності державних інституцій у сфері призначення, проведення та контролю судових експертиз, пов'язаних з об'єктами інтелектуальної власності, таке нормативне регулювання забезпечує належний розподіл повноважень між суб'єктами публічного управління, встановлює стандарти експертної діяльності, гарантує законність, об'єктивність і наукову обґрунтованість експертних висновків та сприяє ефективному функціонуванню механізмів захисту прав інтелектуальної власності у судовому процесі.

Література

1. Про судову експертизу. Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 28, ст. 232.
2. Хомутенко В., Хомутенко А. Нормативно-правове забезпечення судово-експертної діяльності в Україні: недоліки та напрямки їх усунення. Проблеми та судження. *Юридичний вісник*. 2022/3. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2022/9.pdf
3. Кофанова О. Правові підстави та особливості призначення судових експертиз для дослідження культурних цінностей. *Адвокат*. 2010. № 9. С. 38–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2010_9_6
4. Головченко Л. Правове регулювання судової експертизи: перспективи та розвиток. *Право України*. 2003. № 12. С. 100–103.
5. Господарський процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 6, ст. 56.
6. Про адміністративну процедуру. Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2023, № 15, ст. 50.
7. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. *Офіційний вісник України* від 03.12. 1998 № 46, стор 172, стаття 1715, код акта 6348/1998

8. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* від 08.10.2004 р., №40/40–42/, стор. 1530, стаття 492.9. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* від 08.03.2013 р., №9 – 10/, стор. 474, стаття 88

10. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* від 03.10. 2003 р., № 40, стаття 356.

11. Про затвердження Порядку ведення державного Реєстру атестованих судових експертів. *Офіційний вісник України* від 17.04.2012., № 27, стор. 18, стаття 1017, код акта 61046/2012.

12. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. *Офіційний вісник України* від 03.12.1998 р., № 46, стор. 172, стаття 1715, код акта 6348/1998.

Анотація

Приходько В. І. Нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні. – Стаття.

В статті визначено, що нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування проведення судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в Україні – це системно сформована сукупність законів, підзаконних актів та відомчих нормативних документів, що визначають організаційні, процедурні та компетенційні засади діяльності державних інституцій у сфері призначення, проведення та контролю судових експертиз, пов'язаних з об'єктами інтелектуальної власності, таке нормативне регулювання забезпечує належний розподіл повноважень між суб'єктами публічного управління, встановлює стандарти експертної діяльності, гарантує законність, об'єктивність і наукову обґрунтованість експертних висновків та сприяє ефективному функціонуванню механізмів захисту прав інтелектуальної власності у судовому процесі. Визначено основні напрямки удосконалення нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування: 1) необхідно внести до законодавства спеціалізовані норми, які б регламентували процедури проведення судових експертиз об'єктів інтелектуальної власності: визначення методик, кваліфікаційних вимог до експертів, погодження стандартів якості, типів висновків, форм звітності тощо. Це може бути зроблено через законодавчі поправки до Закону України «Про судову експертизу» або через нормативні акти Міністерства юстиції, які встановлять методичні стандарти саме для експертиз у сфері інтелектуальної власності; 2) слід підсилити прозорість і підзвітність експертно-кваліфікаційних комісій шляхом запровадження публічного звітування, відкритих конкурсів для претендентів у комісії, критеріїв відбору членів експертно-кваліфікаційних комісій, а також механізмів участі зацікавлених сторін (наприклад, представників наукових установ, університетів, правничої спільноти) у формуванні складу комісій; 3) надати більшу увагу бюджетному адмініструванню експертних установ: забезпечити достатнє фінансування для підвищення кваліфікації експертів, оновлення лабораторного обладнання, розробки методик, видання науково-методичних матеріалів. Адміністративні органи мають запровадити механізми регулярного моніторингу ефективності витрат – наприклад, через внутрішні аудити чи зовнішні оцінки; 4) розробити та імплементувати систему відкритого реєстру експертів: зручний інтерфейс для перевірки статусу експертів, їх кваліфікації, дисциплінарної історії, а також механізми, які дозволяють учасникам судового процесу отримувати інформацію про експертів і, за потреби, заявляти зауваження або протестувати призначення конкретного експерта. Публічне адміністрування має забезпечити, щоб цей реєстр не був просто «технічним» списком, а дійсно інструментом контролю та прозорості; 5) слід сприяти створенню науково-методичного центру (або розширенню існуючих установ), який би займався розробкою, атестацією та переглядом методик експертиз у сфері інтелектуальної власності, а також організовував систематичне підвищення кваліфікації експертів. Такий центр може діяти під егідою Міністерства юстиції або у співпраці з академічними інституціями й університетами.

Ключові слова: адміністративна процедура, експертна діяльність, експертні установи, інтелектуальна власність, кваліфікація експертів, нормативно-правове забезпечення, оцінка порушення прав інтелектуальної власності, правовий статус об'єктів інтелектуальної власності, публічне адміністрування, судова експертиза.

Summary

Prykhodko V. I. Regulatory and legal support of public administration of forensic examinations in the field of intellectual property in Ukraine. – Article.

The article defines that the regulatory and legal support of public administration of conducting forensic examinations in the field of intellectual property in Ukraine is a systematically formed set of laws, by-laws, and departmental regulatory documents that determine the organizational, procedural, and competence-based principles of the activities of state institutions in the field of appointment, conduct, and control of forensic examinations related to intellectual property objects. Such regulatory regulation ensures the proper distribution of powers between public administration entities, establishes standards of expert activity, guarantees the legality, objectivity, and scientific validity of expert opinions, and contributes to the effective functioning of mechanisms for protecting intellectual property rights in judicial proceedings. The main directions for improving the regulatory and legal support of public administration are identified as follows: Introducing specialized norms into the legislation regulating the procedures for conducting forensic examinations of intellectual property objects, including determining methods, qualification requirements for experts, quality standards, types of expert opinions, reporting forms, etc. This can be accomplished through amendments to the “Law on Forensic Expertise” or through regulatory acts of the Ministry of Justice establishing methodological standards specifically for IP-related examinations. Strengthening transparency and accountability of expert qualification commissions by introducing public reporting, open competitions for commission applicants, clear selection criteria for ECC members, as well as mechanisms for stakeholder participation (e.g., representatives of academic institutions, universities, the legal community) in forming the commissions. Enhancing budgetary administration of expert institutions by ensuring sufficient funding for advanced training of experts, updating laboratory equipment, developing methodologies, and publishing scientific and methodological materials. Administrative bodies should introduce mechanisms for regular monitoring of cost-effectiveness, such as internal audits or external assessments. Developing and implementing an open registry of experts with a user-friendly interface for verifying expert status, qualifications, and disciplinary history, as well as mechanisms that allow participants in legal proceedings to access information about experts and, if necessary, submit objections or challenge the appointment of a particular expert. Public administration must ensure that the registry functions not merely as a technical list but as a practical tool for transparency and control. Promoting the establishment of a scientific and methodological center (or expanding existing institutions) responsible for developing, certifying, and updating examination methods in the field of intellectual property, as well as organizing systematic advanced training for experts. Such a center may operate under the auspices of the Ministry of Justice or in cooperation with academic institutions and universities.

Key words: administrative procedure, expert activity, expert institutions, intellectual property, expert qualifications, regulatory and legal support, assessment of intellectual property rights infringement, legal status of intellectual property objects, public administration, forensic examination.

Дата першого надходження рукопису до видання: 20.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 17.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025